

Το πνευματικό νόημα της Παράδοσης

[Ορθοδοξία](#) / [Ηθική](#)

[Μητροπολίτης Διοκλείας Κάλλιστος Ware](#)

Η Ορθόδοξη ιστορία σημαδεύεται εξωτερικά από μια σειρά ασυνεχειών: η κατάληψη της Αλεξάνδρειας, της Αντιόχειας και της Ιερουσαλήμ από τους Άραβες μου-σουλμάνους. Ο εμπρησμός του Κιέβου από τους Μογγόλους. Οι δύο λεηλασίες της Κωνσταντινούπολης. Η Οκτωβριανή Επανάσταση στη Ρωσία. Αυτά όμως τα γε-γονότα, ενώ έχουν μεταμορφώσει την εξωτερική εμφάνιση του Ορθόδοξου κόσμου, δεν κατάφεραν ποτέ να διασπάσουν την εσωτερική συνέχεια της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Το πράγμα που προκαλεί έκπληξη σ' έναν ξένο, όταν αυ-τός έρχεται σ' επαφή με την Ορθοδοξία, είναι συνήθως κάποια αρχαιοπρεπής ατμόσφαιρα και μία φαινομενική α-καμψία. Ανακαλύπτει πως οι Ορθόδοξοι εξακολουθούν να βαπτίζονται διά τριπλής καταδύσεως, όπως ακριβώς γινόταν στην αρχαία Εκκλησία· τα μωρά και τα παιδιά συμ-μετέχουν στη θεία Ευχαριστία· στη Λειτουργία ο Διάκο-νος εξακολουθεί να εκφωνεί:

«Τας θύρας! τας θύρας!», α-νακαλώντας έτσι στη μνήμη τον παλιό καιρό που οι

είσο-δοι της εκκλησίας φυλάσσονταν προσεκτικά, και κανείς άλλος εκτός των χριστιανών δεν μπορούσε να παρακο-λουθήσει τη λατρεία. Το Σύμβολο της Πίστεως εξακολου-θεί ν' απαγγέλλεται χωρίς καμιά προσθήκη.

Αυτά δεν είναι παρά λίγα παραδείγματα των στοι-χείων που διαπερνούν κάθε πτυχή της Ορθόδοξης ζωής. Όταν οι Ορθόδοξοι καλούνται στις Διεκκλησιαστικές συ-νελεύσεις να συνοψίσουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Εκκλησίας τους, συχνά αναφέρονται σ' αυτήν ακριβώς τη φαινομενική ακινησία της, στην αποφασιστικότητά της να παραμείνει πιστή στο παρελθόν της, στην αίσθηση μιας ζωντανής συνέχειας με την αρχαία Εκκλησία. Στις αρχές του δέκατου όγδοου αιώνα, με φρασεολογία που θυ-μίζει τις αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων, οι Πα-τριάρχες της Ανατολής ανέφεραν ακριβώς τα ίδια πράγμα-τα στους Ανωμότους:

«Διατηρούμε αναλλοίωτη τη Διδασκαλία του Κυρίου μας, και ακολουθούμε σταθερά την πίστη που μας μετέδωσε, και την κρατούμε ακηλίδωτη και αμείωτη, ως Βασιλικό θησαυρό και ατίμητο μνημείο, χωρίς να προσθέτουμε ούτε ν' αφαιρούμε κάτι απ' αυτή».

Αυτή η ιδέα της ζωντανής συνέχειας συνοψίζεται για τους Ορθοδόξους στη λέξη Παράδοση. «Ου μεταίρομεν όρια αιώνια, α έθεντο οι πατέρες ημών», γράφει ο Ιω-άννης Δαμασκηνός, «αλλά κατέχομεν τας παραδόσεις, καθώς παρελάβομεν».

Οι Ορθόδοξοι μιλούν πάντοτε για την παράδοση. Τι εννοούν όμως μ' αυτή τη λέξη;

Η συνηθισμένη αντίληψη είναι πως παράδοση είναι η μετάδοση από τους προγόνους στους απογόνους μιας γνώμης, μιας πίστης ή ενός εθίμου. Από την άποψη αυτή, Χριστιανική Παράδοση είναι η πί-στη και η πράξη που μετέδωσε ο Ιησούς Χριστός στους Αποστόλους, και η οποία από την εποχή των Αποστόλων έχει παραδοθεί, από γενιά σε γενιά, στην Εκκλησία.

Για έναν Ορθόδοξο όμως Χριστιανό, Παράδοση σημαίνει κάτι πολύ πιο συγκεκριμένο και ειδικότερο απ' αυτό. Παράδο-ση είναι τα βιβλία της Αγίας Γραφής, το Σύμβολο της Πίστεως, οι αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων και τα γραφτά των Πατέρων, οι Κανόνες, τα λειτουργικά βιβλία, οι άγιες εικόνες. Στην πράξη Παράδοση είναι ολόκληρο το δογματικό σύστημα, η εκκλησιαστική διοίκηση, η λα-τρεία, η πνευματικότητα και η τέχνη που έχουν διαμορ-φώσει οι Ορθόδοξοι μέσα στους αιώνες. Οι σημερινοί Ορθόδοξοι Χριστιανοί θεωρούν τον εαυτό τους ως κληρο-νόμο και φύλακα μιας πλούσιας κληρονομιάς που την έλα-βαν από το παρελθόν, και πιστεύουν πως καθήκον τους είναι να μεταδώσουν αυτήν την κληρονομιά αμείωτη στο μέλλον.

Σημειώστε πως η Αγία Γραφή αποτελεί τμήμα της Παράδοσης. Μερικές φορές η Παράδοση ορίζεται ως η προφορική διδασκαλία του Χριστού, που δεν έχει καταγραφεί από τους άμεσους μαθητές Του. Όχι μόνο οι μη Ορθόδοξοι, αλλά και πολλοί Ορθόδοξοι συγγραφείς έχουν υιοθετήσει αυτόν τον τρόπο σκέψης, διαχωρίζοντας την Αγία Γραφή από την Παράδοση, θεωρώντας πως είναι δύο διακεκριμένες πηγές της χριστιανικής πίστης. Στην πραγματικότητα δεν υπάρχει παρά μόνο μια πηγή, αφού η Αγία Γραφή εμπεριέχεται στην Παράδοση. Φτωχαίνουμε λοιπόν την ιδέα και των δύο αν τις ξεχωρίσουμε και τις φέρουμε αντιμέτωπες.

Οι Ορθόδοξοι, αν και σέβονται την κληρονομιά του παρελθόντος, γνωρίζουν ταυτόχρονα πως ό,τι έχουν δε-χτεί απ' το παρελθόν δεν αξίζει το ίδιο. Μεταξύ των δια-φόρων στοιχείων της Παράδοσης, αυτά που διαθέτουν μοναδική αξία είναι η Αγία Γραφή, το Σύμβολο της Πίστεως και οι δογματικοί όροι των Οικουμενικών Συνό-δων: τα στοιχεία αυτά οι Ορθόδοξοι τα δέχονται ως κάτι το απόλυτο και αμετάβλητο, κάτι που δεν μπορεί ν' ακυ-ρωθεί ή να ανασκευαστεί. Τα άλλα στοιχεία της Παράδοσης δεν έχουν ακριβώς το ίδιο κύρος. Οι αποφάσεις των συνόδων του Ιασίου ή της Ιερουσαλήμ δεν βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο με το Σύμβολο της Νίκαιας, ούτε τα γραφτά ενός Αθανασίου ή ενός Συμεών του Νέου Θεολόγου κατέχουν την ίδια θέση με το κατά Ιωάννην Ευαγ-γέλιο.

Ούτε καθετί που παραλάβαμε από το παρελθόν έχει την ίδια αξία ούτε είναι κατ' ανάγκη αληθές. Σύμφωνα με όσα παρατήρησε ένας επίσκοπος στη Σύνοδο της

Καρθαγένης το 257: «Ο Κύριος είπε. Εγώ ειμί η αλήθεια. Δεν είπε, Εγώ ειμί το έθιμον». Υπάρχει μια διαφορά με-ταξύ των λέξεων «Παράδοσις» και «παραδόσεις»: πολλές παραδόσεις που μας κληροδότησε το παρελθόν είναι αν-θρώπινες και συμπτωματικές, απλώς ευσεβείς γνώμες, και δεν αποτελούν αληθινό μέρος της μιας Παράδοσης, ούτε θεμελιώδες χριστιανικό μήνυμα.

Είναι απόλυτη ανάγκη ν' αμφισβητούμε το παρελ-θόν. Στη Βυζαντινή και στη μεταβυζαντινή εποχή, οι Ορθόδοξοι δεν υπήρξαν καθόλου κριτικοί στη στάση τους προς το παρελθόν, μ' αποτέλεσμα τη στασιμότητα. Σήμε-ρα δεν μπορεί πλέον να διατηρηθεί αυτή η αδιαμφισβήτητη και στερεότυπη στάση. Υψηλότερα επίπεδα μόρφωσης, περισσότερες σχέσεις με τους δυτικούς χριστιανούς, η εί-σοδος της εκκοσμίκευσης και της αθείας, ανάγκασαν τους Ορθοδόξους αυτοί του αιώνα να παρατηρήσουν προσεκτικότερα την κληρονομιά τους και να κάνουν μεγαλύτερη διάκριση μεταξύ Παράδοσης και παραδόσεων.

Το καθήκον της διάκρισης δεν είναι εύκολο. Είναι ανάγκη ν' αποφευ-χθεί αφενός το λάθος των Παλαιοπίστων και αφετέρου της «Ζώσης Εκκλησίας»: οι πρώτοι έπεσαν σε ακραίο συντηρητισμό που δεν ανέχεται καμιά αλλαγή, ακόμη και των παραδόσεων, ενώ η δεύτερη υπέκυψε σε πνευματικό συμβιβασμό, ο οποίος υπονόμωσε την Παράδοση. Παρ' όλες όμως τις ορισμένες αδυναμίες, οι σημερινοί Ορθόδοξοι βρίσκονται πιθανώς σε καλύτερη θέση απ' αυτή που βρί-σκονταν οι πρόγονοί τους για αιώνες, ως προς τη δυνατό-τητα να διακρίνουν σωστότερα. Συχνά δε η επαφή τους με τη Δύση τους βοηθεί να δουν καθαρότερα το τι είναι ουσιώδες στην κληρονομιά τους.

Η αληθινή Ορθόδοξη πιστότητα στο παρελθόν πρέ-πει να σημαίνει μια δημιουργική πιστότητα. Η αληθινή Ορθοδοξία δεν μπορεί να μείνει ικανοποιημένη από μια στείρα «θεολογία της επανάληψης», η οποία με παπαγα-λίστικο τρόπο επαναλαμβάνει διαμορφωμένες προτάσεις, χωρίς ν' αγωνίζεται να κατανοήσει το τι κρύβεται πίσω τους. Η σωστή πιστότητα στην Παράδοση δεν είναι κάτι το μηχανικό, μια παθητική και αυτοματική διεργασία με-τάδοσης της συσσωρευμένης σοφίας μιας εποχής του μα-κρινού παρελθόντος.

Ο Ορθόδοξος στοχαστής θα πρέπει να δει την Παράδοση από τα μέσα, θα πρέπει να εισέλθει στο πνεύμα της, θα πρέπει να αναβιώσει το νόημα της Παράδοσης μ' ένα διερευνητικό και θαρραλέο τρόπο, χρησιμοποιώντας τη δύναμη της φαντασίας του. Για να ζήσει κανείς μέσα στην Παράδοση, δεν φτάνει να συγκατατίθεται διανοητικά σ' ένα δογματικό σύστημα. Επειδή η Πα-ράδοση είναι κάτι περισσότερο από ένα σύνολο αφηρημένων προτάσεων είναι η ζωή· η προσωπική συνάντηση με τον Χριστό εν αγίω Πνεύματι. Η Παράδοση δεν φυλάσσεται μόνο από την Εκκλησία — ζει στην Εκκλησία, είναι η ζωή του αγίου Πνεύματος στην Εκκλησία.

Η Ορθόδοξη αντίληψη για την Παράδοση δεν είναι στατική αλλά δυναμική, δεν την θεωρεί ως μία νεκρή αποδοχή του παρελθόντος αλλ' ως μια ζώσα ανακάλυψη του αγίου Πνεύματος στο παρόν. Η Παράδοση, ενώ εσωτερικά είναι αμετάλλακτη (επειδή ο Θεός δεν μεταβάλλεται), συνεχώς αναλαμβάνει καινούριες μορφές, που συμπληρώνουν τις παλιές χωρίς να τις εκτοπίζουν. Οι Ορθόδοξοι συχνά εκφράζονται σαν να έχει τελειώσει η περίοδος της διαμόρφωσης των δογμάτων, αλλ' αυτό δεν είναι αλήθεια. Εάν συγκληθεί στις μέρες μας μια νέα Οικουμενική Σύνοδος, τότε η Παράδοση θα πλουτιστεί με καινούριους ορούς σχετικά με την πίστη.

Ο π. Γεώργιος Φλορόφσκυ έχει εκφράσει με τον κατάλληλο τρόπο την ιδέα πως η Παράδοση είναι μια ζώσα πραγματικότητα:

«Παράδοση είναι η μαρτυρία του αγίου Πνεύματος, η ασταμάτητη αποκάλυψη του αγίου Πνεύματος και η αναγγελία των καλών νέων... Για ν' αποδεχτούμε και να κατανοήσουμε την Παράδοση, θα πρέπει να ζήσουμε μέσα στην Εκκλησία, θα πρέπει να συνειδητοποιήσουμε τη χαριτόβρυτη παρουσία του Κυρί-ου. Θα πρέπει να νιώσουμε μέσα της την πνοή του αγίου Πνεύματος... Η Παράδοση δεν είναι μόνο μια προστατευτική, συντηρητική αρχή. Είναι πρωταρχικά η αρχή της ανάπτυξης και της αναγέννησης... Παράδοση είναι η συνεχής παρουσία του αγίου Πνεύματος και όχι μόνο η μνήμη των λόγων»

Παράδοση είναι η μαρτυρία του αγίου Πνεύματος: σύμφωνα με τα λόγια του Χριστού, «Όταν δε έλθη εκεί-νος, το Πνεύμα της αληθείας, οδηγήσει υμάς εις πάσαν την αλήθειαν» (Ιωάν. 16, 13). Αυτή η θεία υπόσχεση σχηματίζει τη βάση της Ορθόδοξης αφοσίωσης στην Πα-ράδοση.

(Μητροπ. Διοκλείας Καλλίστου Ware, *Η Ορθόδοξη Εκκλησία*, εκδ. Ακρίτας, σ. 309-315).

<http://bit.ly/1bzq1sG>